

NE RUŠENJU! ■ DR. MARIJAN BRADANOVIĆ, PREDSDJEDNIK HRVATSKOG VIJEĆA ZA KULTURNA DOBRA

Ruševna kuća je prvorazredni spomenik!

Kuća je možda »substandardna« a uličica mračna i uska, ali naši, u riječkom Starom gradu rijetki preostali spomenici, takvi su kakvi jesu. **Nije to ljubav na prvi pogled – moramo ih upoznati da bismo ih zavoljeli...**

RIJEKA ► Ruševna kuća u Starom gradu koja prekriva dio antičkih struktura principija prvorazredni je dokument geneze našeg grada. Možda je neugledna i ne budi ljubav na prvi pogled, ali srušiti je bilo bi gotovo isto kao da srušimo zvonik sv. Duje u Dioklecijanovoj palači, samo stoga jer je nastao nakon Dioklecijanove gradnje!

U najkraćem, tako o kući koja je postala predmet spora između Konzervatorskog odjela Rijeke i projektanta budućeg arheološkog parka Nena Fabijanića razmišlja predsjednik Hrvatskog vijeća za kulturna dobra dr. Marijan Bradanović koji početka zastupa stav da je prezrena ruševina važno kulturno dobro, koje treba obnoviti, pri čemu poručuje:

– Valjda bi o sudbini spomenika trebali odlučivati prvenstveno konzervatori!

Spor oko kuće traje skoro tri godine, a da mu se kraj ne nazire potvrđuje nedavni istup arhitekta Nena Fabijanića koji kuću smatra bezvrijednom gradnjom 20. stoljeća koja je namijenjena substandardnom stanovanju. Njezin spomenički karakter na temelju fragmenata ranijih povijesnih slojeva po njegovu se mišljenju ne da obratiti, a negiraju ga, smatra, i sami konzervatori, koji zahitjavaju rekonstrukciju kuće u cijelosti, ali istodobno dopuštaju preoblikovanje pa čak i zatiranje pojedinih elemenata koje ističu kao izvorno svjedočanstvo njezine duge povijesti.

Što je tu spomenik i što zapravo čuvamo? – javno je upitao Fabijanić, a Bradanović odgovara:

– Tarsatički se princip nalazi u središtu riječkog Starog grada a ne u libijskoj

pustinji ili na nekom engleskom pašnjaku pa je među njegovim spomeničkim svojstvima ključna upravo činjenica da se nad tim kasnoantičkim zdanjem od srednjega vijeka počeo razvijati naš grad. Otvoriti još jednu kavernu na prostoru riječkog Starog grada, tj. onoga što je nakon sustavnih rušenja od njega preostalo, nastaviti s rušenjima, uklanjati kuće na samom principiju, metodološki bi bilo isto kao da Dioklecijanovu palaču »oslobadamo« od kasnijih arhitektonskih dodataka, ranosrednjovjekovnih, romaničkih, renesansnih, baroknih itd.. Da budem posve jasan vašim čitateljima, čak i zvonika sv. Duje!

Doslovno tako, dakle purifikacijski, u našoj konzervatorskoj teoriji nekoć se doista i razmišljalo, rekao je Bradanović. No, već negdje polovicom pretrpšloga stoljeća to je, kaže, bilo zastarjelo a i službeno je odbačeno mišljenjem jednog bečkog povjerenstva 1873. godine.

Začetci urbanizacije

Na čelu Hrvatskog vijeća za kulturna dobra Marijan Bradanović je od veljače ove godine, ali u uvom je slučaju odlučio istupiti prvenstveno kao bivši konzervator i nastavnik riječkog Filozofskog fakulteta gdje radi kao pročelnik Odsjeka za povijest umjetnosti. Naime, istup u ime Vijeća podrazumijevao bi usuglašavanje mišljenja svih članova, a

njemu je važno da o svemu progovori i kao Riječanin.

– Preporuka Hrvatskog vijeća za kulturna dobra počiva na rezultatima istraživanja koje su proveli kolege iz Hrvatskog restauratorskog zavoda. No, ti su je rezultati samo osnažili, jer je i prije svakog istraživanja, svakom imalo upućenom u povijest riječkog Starog grada moralo biti jasno da kuću možemo pratiti na gradskim planovima pouzdanih habsburških vojnih inženjera sve do u polovicu 17. stoljeća. Što se zbivalo prigodom planiranja obnove teško mi je dokučiti, ali općenito mislim da je ovakve zahvate trebao detaljno planirati i voditi konzervator, kao što je to donedavno bilo posve uobičajeno. Primjerice, kao što obnovu dijelova Dioklecijanove palače vodi kolega Goran Nikšić, a Ivan Matejčić Eufrazije kompleks u Poreču – kaže Bradanović i napominje kako govoreći o kući govorimo o zdanju znatno starijem od velikog potresa koji je razorio Rijeku 1750. godine.

– Taj rani riječki barok, vidljiv je i u unutrašnjosti kuće, npr. u ostacima križnih svodova, a klesani kamen zone prizemlja i rezultati netom provedenih istraživanja kolege Josipa Višnjica iz HRZ-a ukazuju i na ranije razdoblje. U donjoj zoni zida prizemlja ukazuje se i mogućnost da je pri gradnji korišten materijal kasnoantičkoga zdanja, možda baš opločenje njegova foruma. Naravno da je to onda prvorazredni dokument geneze našega grada, začetaka urbanizacije na »Gomili«, tj. na ruševinama impozantnoga kasnoantičkoga zdanja. Zanimljivo, čak i na arhitektonskom snimku pročelja kuća, nekadašnjega uličnog niza, koji se koristi kao argument da je ova nekima sporna kuća podignuta 1929. godine, svako iskustvije oko može uočiti i elemente koji upućuju na 16. stoljeće, dakle renesansu. Nitko ne negira da postoji i taj noviji sloj u gornjim zonama ovoga zdanja, ali njegovim rušenjem i formalno posve gubimo jednu ulicu riječkog Starog grada – pojasnio je Bradanović. Upravo to je i razlog opredjeljenju da se kuća sačuva u cijelosti, a ne u fragmentima, bez obzira što se ne radi o reprezentativnoj građevini.

Primjeri svjetske baštine

– U posljednje vrijeme stalno se naglašava pitanje njezine »substandardnosti«. No, takvom onda možemo proglasiti i cjelokupnu, već spomenutu splitsku gradsku jezgru, a zbog prokišnjavanja i kameno, svodeno krovništvo katedrale sv. Jakova u Šibeniku. Namjerno spominjem primjere upisane na listu svjetske

baštine. Posao konzervatora i konzervatora-restauratora i jest donositi rješenja za takve probleme, pritom čuvajući integritet spomenika, kaže Bradanović kojem u tome ne smeta činjenica da je kuću konzervatorskim uvjetima dopušteno preoblikovati.

– Kuća bi se mogla i restaurirati na način da se ukloni noviji gornji sloj i rekonstruirati izvorno krovništvo, a konzervatorski uvjeti koji na tome ne inzistiraju zapravo blagonaklono dopuštaju projektantu da na kreativno slobodniji način interpretira drugu etažu. Mislim da čak nije nužno inzistirati da kuća bude u muzeološkoj funkciji. Ona je prvenstveno važna u kontekstu povijesnog urbanizma Rijeke, a ne oblikovnom, pa nije presudno hoćemo li na slijepom zidu otvoriti prozor ili ne – objašnjava Bradanović kojemu se pripisuje glavna zasluga što je Hrvatsko vijeće za kulturna dobra presudilo u korist obnove ruševine. No, on o tome govori:

– Nisam htio unaprijed nametati moja uvjerenja skupu uvaženih kolega. Proveo sam šire konzultacije, osobito pritom respektirajući mišljenje neposredno uključenih ili onih ovotemni već desetljećima posvećenih kolega arheologa-konzervatora, kako ne bismo jednim, danas inače metodološki posve uobičajenim, rutinskim rješenjem naškodili arheološkom, kasnoantičkom sloju. No odredam sam i od njih, dakle onih koji bi prirodno trebali biti otvoreniji ideji prezentacije arheoloških ostataka pod svaku cijenu, dobio ne samo podršku već i samostalno izražen, jasan stav da kuću valja sačuvati! Uostalom, takav je zaključak lako iščitati iz elaborata koji je nakon nedavnih istraživanja izradio Arheološki odjel HRZ-a. Na pitanje što će se dalje događati, koliko ćemo čekati na potpuno uređenje Arheološkog parka i je li moguć kakav kompromis s arhitektom koji upozorava da je kuću i u tehničkom smislu gotovo nemogu-

BAROK

Rani riječki barok, vidljiv je u unutrašnjosti kuće, u ostacima križnih svodova, a klesani kamen zone prizemlja i rezultati najnovijih istraživanja Josipa Višnjica iz HRZ-a ukazuju i na ranije razdoblje

će obnoviti prema današnjim standardima gradnje i propisima, Bradanović odgovara kako je uvjeren da se u neposrednoj suradnji može postići dogovor oko nastavka radova.

Moneta za potkusurivanje

– Nakon odluke Vijeća, zamolio sam kolege iz konzervatorske službe da pruže pomoć profesoru Fabijaniću i nadležnima iz Grada Rijeke, jer da bi se kuća sačuvala potrebno je u razumnom roku pristupiti njezinoj sanaciji. Zamolio sam i nadležne specijaliste iz pravne službe Uprave za zaštitu kulturne baštine Ministarstva kulture da investitoru pruže pravnu pomoć, što su oni spremni i učiniti. Svjestan sam da su se vremena promijenila, sada je sve administrativno daleko složenije. No iz vlastite konzervatorske prakse prisjećam se primjera sanacije spomenika na vlastitu inicijativu i »po službenoj dužnosti«, uspješne primjene Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara, jer u ovakvim slučajevima, moguće je posegnuti za institutom izvlaštenja, odrediti privremenog skrbnika i pristupiti hitnoj sanaciji. Zakon o zaštiti kulturnih dobara ovdje mora biti tumačen kao Lex specialis, dakle jači od onih zakona kojim se uređuju općenitija pitanja, iskustvo mi govori da to znatno olakšava postupak. Tehnički, sanacija te kuće ne bi trebala predstavljati naročiti problem. godinama sam bio nadležni konzervator na Bujštini i nagledao se ruševnih kuća po Bujama, Završju i Oprtlju. Od nekadašnjih suradnika spomenut ću samo profesora Sabljaka, i to stoga jer je već odavno u mirovini, znalčki je i vrlo brzo znao izraditi statički proračun sukladan današnjim konzervatorskim uzancama. Sada je najvažnije da se svi što prije okupimo na terenu i započnemo praktičnu suradnju, sve ostalo spomeniku može samo naštetiti. Kao i dosad i sam svima stojim na raspolaganju – poručio je Bradanović i zaključio:

– Žaloste me te, nažalost sve češće, situacije u kojima spomenik postaje »monetom za potkusurivanje«, da se poslužim frazom jednog hrvatskog političara iz vremena prve Jugoslavije. Na koncu, kuća je možda »substandardna« a uličica mračna i uska, no naši su (u riječkom Starom gradu rijetki preostali) spomenici takvi kakvi jesu, najčešće slojeviti. Moramo ih upoznati da bismo ih zavoljeli, nije to ljubav na prvi pogled i ne bismo ih smjeli prezirati, jer samo je jedan Pag na istočnojadranskoj obali, renesansni ortogonalno planirani i izvedeni grad kojem znamo čak i datum rođenja.

Nela VALERJEV OGURLIĆ

Dr. Marijan Bradanović: Treba postići dogovor oko nastavka radova